

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА VI — СВЕСКА VII

ЗА ЈУНИ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА.

1900.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Х И М Н А

Српско-прав. цркв. пјев. друштва „Милутиновић“ у Бос. Крупи.

И кроз врео огањ,
И кроз густу таму,
И кроз понор мука,
И кроз патњу саму —
Одјекни, пјесмо,
Из наших груди;
Зачмалој браћи. —
Снажи и буди

Србински над!

У српској слози,
Љубави, раду,
У српској пјесми,
У братском складу
Србин је јачи —
Ој, пјесмо мила,
Снажи му жељу,
Дужи му крила
У братски склад!...

Боже вјечни, силни,
Боже српске свјести!
О, не дај нам нигда
С права пута смести!

О, даруј моћи,
О, даруј снаге,
Да пјесмом нашом
Сатремо враге

Народа свог!

Ој, пјесмо наша,
Полети! Плани!

Сунашце жарко
Сини нам, грани!

Ој, зори зоро,
Ој, свани дане!
Захори пјесмо
Кроз српске стране —
Силна к'о Бог!...

Бос. Пешровац.

Богдан-Крајишник.

О ЖИВОТУ И РАДУ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА—САРАЈЛИЈЕ*)

Велики и заслужни људи једнога народа, који својим дубоким умом, високим талентом, опсежном интелигенцијом и неискрпном истрајношћу цио свој живот изложе вјечитој борби на корист и славу свога народа, — такви људи престају више бити приватно добро и искључив капитал поноса не само појединаца и сродника, него и извјесних партија и покрајина; — они прелазе у много шири обим, постајући љубимци, постајући управо духовни капитал народа, из ког су поникли.

Такви људи постају *узори* једне нације, чијим се примјерима и најдоцнија покољења одушевљавају, а чији спомен вјечито блиста у духу народа, прелазећи поступно с кољена на кољено, до у најдаљу будућност.

Свијетао је онај тренутак у историји српске књижевности, кад је у нашем убавом шехер-Сарајеву, у срцу понос-Босне, Српска мајка, Српкиња Сарајка родила чедо, које доцније — размахнувши крилима духа пјесничкога — записа у тој историји и незаборавно име: Симе Милутиновића—Сарајлије, прослављеног аутора чувене „Србијанке“ и писца историје српскога народа.

Говорити о дјелима човјека, чији цио живот и не бијаше ништа друго, до ли само искрена дворба и угодба високијем Идеалима Србина и човјека, чији сваки одкуцај срца бијаше посвећен искључиво Српству, — говорити о свему томе потанко и јасно — тешка је то задаћа. За то би требало и више времена и боље спреме. Али ја држим, да ћу ипак задовољити, ако и у неколико главнијих потеза изнесем важније моменте, из живота и рада нашег слављеника.

*) Овакав конспективан преглед живота и рада Симића ми смо узели из говора г. Крајишника, којег је држао у Бос. Крупи. У сези с овим говорник је веома лијепо изнио и значај српског пјевачког друштва за тамошњи народ, које смо ми изоставили. — Ур.

Било је то 5. октобра 1791 год., кад је у лијепом пехер-Сарајеву први пут угледао свјетло Божије наш великан. Одгајен на грудима Српкиње-мајке мали Сима даномице је слушао оне дивне српске пјесме, које је радосна мајка своје мезимцу припијевала, — а млађаном Сими падаху ти гласи на срце, падаху, да послае свом снагом избију у оним дивним стиховима, којима се кити Симова „Србијанка.“

Кад је дијете до књиге дорасло — родитељи га даду у школу у Сегедин. По свршетку нормалне Сима настави науку у гимназији Карловачкој, гдје је већ његов дар почео избијати на површину; али међу тим деси се Сими нешто, ради чега мораде напустити Карловце и оде поново у Сегедин, гдје је довршио гимназију.

У том времену пада и устанак под Карађорђем у Србији, и Милутиновић, пун идеалног заноса и млађаних снова, похита браћи у помоћ, гдје је и као писар „Ратног Савјета“ учествовао у свима знатнијем бојевима, борећи се свагда у редовима најбољих ратника. Том приликом Сима је стекао познанства са највиђенијим тадањим првацима и војсковођама, што му је по његов доцнији књижевни рад од велике користи било, јер је тиме постигао могућност, да опјева ону јуначку и истрајну борбу, коју је српски народ имао да издржи, и која је уродила плодом златне слободе и независности.

У том крваком добу Сима се загуби од родитеља, који су такођер прешли у Србију, и доцније тражећи их доспије у Видин, гдје је био подложен дужем истражном затвору. Ослободивши се тамнице, Сима буде изабран за учитеља на видинској школи. За вријеме учитељевања у Видину напише своје прво веће знаменито дјело „Тројесестарство,“ у коме је китњастим пјесничким ријечима дао маха своје родољубивом срцу.

У скоро за тијем, вољан вишег знања оде у Липиск, гдје је похађао универзитет. Овдје тек Симин урођени ђеније размахне својим крилима, и на брзо постаје Сима чувен и виђен. Ту падају и његова познанства са тадањим гласовитим представницима њемачке литературе, као: Хердером, Гримом, Уландом, Герхардом и Гетеом.

Од колике је важности било Симино познанство са овим чувеним њемачким капацитетима види се већ и из тога, што је баш тим познанством њемачка важност добила прилике, да се диви љепоти наших народних пјесама, — које помоћу и

настојањем Симиним — превођаху његови књижевни пријатељи Герхард и Гете.

— По природи наклоњен Црној Гори — Сима оде из Липиске, на позив владике Петра I. — на Цетиње г. 1829. гдје је имао задаћу, да васпита и образује владичина синовца Раду Томова, потоњег владикау Петра II., прослављеног пјесника „Горског Вијенца“.

Дошавши на Цетиње — Симину бистром оку није умакло, да у младом Његошу одмах опази богодан таленат и дух пјеснички, па је одмах најозбиљније прегао, да у младом Црногорцу пробуди и ојача вољу, да му прошари границе духовног обзора, и тиме да га припреми за онај узвишени рад, који се доцније збиља у свој величини својој показао на радост Симину, а на корист и славу српске књиге и Црне Горе.

Пробавивши 3. год. у Црној Гори, Сима се поврати у Србију, гдје је прошавши цијелу земљу прибирао податке и грађу за историју Србије од 1813—1815 г.

Снабдјевен потребним градивом Сима оде у Липиску, гдје подпуно среди и одштампа своју „Историју“.

При повратку из Липиске Сима се упозна у Будиму са интелегентном Српкињом Маријом Поповићевом, за коју се причало да Симу изванредно у његовим стиховима разумије. То је Симу толико одушевило, да се њоме и ожени. Од таде се настани стално у Биограду, гдје је наставио свој књижевни рад, често пута изложен и највећој оскудици материјалној.

Главнија књижевна дјела његова јесу: „Тројесестарство“ и „Тројебратство“, „Зорица“ и „Србослов“ — у којима се јасно огледа величанство Симине појезије; за тим долази „Дика Црногорска“ — драма, „Милош Обилић“ — трагедија, и напосок „Историја Србије и Црне Горе“. Али од свих наведених дјела најјаче се истиче Симинова „Србијанка“, у којој је јачином свога стиха, дубљином свога ума и одушевљењем родољубног срца — онако дивно оцртао витешку и неравну борбу српских лавова.

Сима је, слободно можемо рећи, засвијетлио двојаком свјетлошћу на тада још тамном небу српске књижевности; јер поред његове „Србијанке“ и других одабраних дјела — он је прокрчио пута и доцнијим дјелима бесмртног Његоша, чије величанствено дјело „Горски Вијенац“ брилира у нашој литератури.

Таковим и сличним дјелима неумрли пјесник „Србијанке“ обвезао је вас српски народ, обвезао је српску књигу и све просвјетне установе наше на вјечну захвалност.

У Сими је Српство добило јунака и патриоту, пјесника и учитеља Владике Рада, чијем се бесмртном ђенију диви сав образовани свијет.

Преминувши у 57-ој год. свога трудног живота — сахрањен је у пријестолници братске нам Србије — 30. Децембра, 1847-ме године

Српство Босне и Херцеговине захвално се сјећајући свога заслужнога Сима, достојно је прославило стогодишњицу од рођења његова г. 1891. — кад је прегло, да му у знак народног признања подигне и видљив Споменик у мјесту рођења.

Прилике истина учинише, да се подизање Споменика морало одложити на неко вријеме, али надајмо се, да ће скорим сунчани зраци обасјати споменака мужа, који је жарко и истински љубио свој народ.

У тој нади: Слава бесмртном пјеснику „Србијанке“! Слава Сими Милутиновићу Сарајлији!

Богдан—Краишник.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
—————><—————
CRNOJEVIĆ

И. М. СЈЕЧЕНОВА.

Из науке о човјечијем животу

(физиолошки одломци)

превео Др. Ј. С. Кујачић.

Уређење лимфне системе. — Састав лимфе. — Проналазак њезиног житког дијела и формених елемената.

Осим артерија и вена има у тијелу још једна трећа врста суда, — то је тако звана лимфна система. Ова врста суда по чиње својом капиларном системом свуда по тијелу, гдје допире крв, а завршује се једним циглим одебљим каналом, који се излијева у венозну систему близу срца. Кад би дозволили за часак, да се крвни капилари сједињавају с почетцима лимфне мреже (што још није доказано), то би отуда излазило, да посљедња, т. ј. лимфна мрежа или система није ништа друго него огранак крвне системе, који се одваја од ње у капиларима, а улази, као што је мало напријед речено, у вене близу срца. Ма како било, лимфну систему ипак тако треба преставити, јер житки дио крви, кад изађе из крвних капилара — било помоћу филтрације (цијеђења) или кроз отворене поре, све једно — улијева се у почетке лимфатичних судића и тече, — ту се он већ назива лимфом, — као и крв кроз вене, из ткања срцу, увирући близу њега у вене.

Као и вене лимфне суди плету мреже и имају на унутрашњој страни својих зидова танке прилистке. Али упоредо с оваком сличношћу лимфни се суди разликују од вена: 1) они су далеко мањи по свом калибру -- главни лимфни канал, тако звани грудни лимфни поток (*ductus thoracicus*) у човјека није дебљи од гушчијег пера; 2) лимфна је система напуњена течномшћу (лимфом), која је налик на крв, али није сасвијем једнак с њом; 3) лимфни се суди прекидају компактним масама, тако званим лимфним жлијездама; 4) лимфна система има свој самостални почетак, тако зване лимфне дупље, чега нема у

вена, које чине помоћу капилара продужење артеријалне мреже. О тим ћемо особинама сад и да говоримо, почињући посљедњим.

Као што је већ речено лимфна система почиње у тјелесним ткањима свуда, гдје допире крв*), али њезин почетак није свуда једнак. Анатоми мисле, да имају три врсте лимфних почетака: 1) у облику ткивних пукотина, 2) соковних каналића и 3) периваскуларни простор. Ткивне пукотине налазе се међу разним тјелесним елементима, који се никад не срашћују међу собом, тако н. пр. међу меканом влакнастом основом и танушним листићима спојног ткива (који служе спојним елементом и механичном основом сваког органа), које одјељује честу мрежу крвних суда и карактерне, или, како се још рече, специфичне елементе свију органа**). Међу тијем саставним дјеловима, хтјели не хтјели, мора да постоје микроскопске пукотинице, јер се дотични и разни дјелови само додирују.

Ето у те се пукотинице — те почетке лимфне системе и циједи житки дио наше крви. Да се ове ткивне пукотинице сједињавају с правим лимфним судовима, доказује се уштрцавањем обојадисане масе индиректно у масу дотичног органа. У таком случају обојадисана маса не само што се разлијева по тјелесном ткиву, него прелази и у праве лимфне суде.

Сокови каналићи зову се звездолки соководи кроз листиће спојног ткива; они се сједињавају један с другим и прелазе у лимфне капиларе, који су постављени ендотелијем. Према томе колико спајноткивни листићи улазе у састав меког скелета догичног органа, у толико сокови каналићи, с еластичним спајноткивним тјелашцима, који се у њима налазе, служе почетком лимфне системе у дотичном мјесту.

Трећа форма, која се срета у централној нервnoj системи, костном мозгу и јетри, чини мрежу из лимфних канала који обухватају мрежу из власастих крвних суда, као што н. пр. обухвата рукавица руку.

Прва и трећа форма, којом се почиње лимфна система, врло просто нам објашњује прелазак житког дијела лимфе из крви помоћу филтрације. Што се тиче преласка крвне

*) Крв се чак шири и тамо, гдје ње и нема. Тако у прозачној рожњачи ока крвних суда нема, а међу тим у њој се налазе танушни почетци лимфних суда, тако звани сокови каналићи.

***) У мишићима се зове специфичним елементом танушно мишићно влакно; у нервном ткиву — нервно влакно и нервна ћелија; у жилијезама ћелија, која лучи жљездани сок.

плазме у сокове каналиће, то се он може допустити једино под том погодбом, ако се допусти директни саопћај каналића с крвним капиларима и то помоћу тако малих шупљиница, кроз које не могу пролазити за живота црвена крвна зрнаца, а утруповима обојадисана инјекциона маса, која се уштрцава у крвне суде.

По свом спољашњем изгледу лимфа се јако одликује од крви, јер је готово она без икакве боје (као и крвна плазма) и доста прозачна. Али у самој ствари и по својој битности, то вам је крв без црвених крвних зрнаца и с врло малом количином бијелих (у једном кубичном милиметру има их око 10.000.) Лимфа се, као год и крв, лако сири и њезин се житки дио састоји из исто таке смјесе бјеланчевиластих тијела, као и крвна плазма. Чак по количини пепела она је слична с последњом. Једина разлика међу њима састоји се једино и томе, што је раствор бјеланчевине обично неколико жиђи у лимфној него у крвној плазми, и то је један из узрока, који говори у корист филтрације (лимфне из крвне) прве из друге, јер при филтрацији колоида, профилтрирани дио вазда мора бити жиђи од оног, што се филтрира.

Што се тиче **проба** које доказују филтрацију житког дијела крви у почетку лимфне системе, то је у њу ударена основа оваког размишљања. Индиректне **пробе** над почетцима лимфне системе, нијесу могуће, због тога што су они веома мали, али канали, који износе лимфу из ткива тако су велики, да их можемо откривати, резати и скупљати ради лимфе, што се из њих истиче, по количини последње, по свој прилици, можемо одредити и количину лимфе, која се приправља у дотичном дијелу тијела. Према томе, ако се лимфа приправља из крви помоћу филтрације, то, разумије се, треба очекивати, да се с увећањем последње, ма у каквом било мјесту тијела, одма увећа и количина лимфне масе, која се одводи лимфним каналима. Сва је, дакле, ствар у томе, да се по могућности ојача или ослаби филтрација крви, а остало се питање лако решава простим мјерењем течности, која излази из лимфних цијеви. Али како да се ојачају или ослабе погодбе за крвну филтрацију? Оне се могу лакше ојачати, за то ћу о том и да говорим. Ојачати погодбе за филтрацију — значи ојачати снагу, која прогони крв кроз зидове власастих суда, другијем ријечима, за то треба ојачати крвни напор у мрежи крвних капилара. То се може лако постићи, ако се отежа отицање крви кроз вене, — у таком случају мора се накупљати крви у дотичној

провинцији власастих суда више него обично, јер артеријална крв не престаје притјецати за неко вријеме у обичној нормалној количини и мора да се зауставља у капиларима, растеже их и јако притиска изнутра на њихове зидове.

У таком се облику пробе обично и раде. Открива се лимфни канал, који носи лимфу из каквогагод тјелесн г дијела, проријеже се и мјери се количина лимфе, која отуда истијече у току одређеног времена. Затијем се превезују вене, које носе крв из дотичног мјеста или органа и опет се мјери количина истичуће лимфе. У таком случају излази течности на неким мјестима три пута више него док вене нијесу биле привезане*).

Мислим, да сваки зна, да рука, кад се превезе н. пр. више лакта, одма отијече. То бива зато, јер веза притеже вене и лимфне суде, а не смета, да крв притијече кроз артерије, које леже дубље у ткиву. Зато се ниже превезе и јављају погодбе, згодне, с једне стране за јачу крвну филтрацију (услед сажимања лимфних суда). И због једног и због другог узрока лимфа се зауставља у почетку системе, растеже га и проузрокује оток дотичног органа.

Ето те пробе достичу нас да речемо овом приликом неколике ријечи о једној опћепознатој болести — такозваној воденој болести и уједно да споменемо једну врло важну појаву у уређењу лимфне системе.

Водена болест, ма какав да јој је основни узрок, зависи вазда од тога, што крв не може, као обично да тече кроз вене овог или оног тјелесног дијела. Водена је болест, дакле, вазда резултат појачане филтрације крви, па се скупљала течност у самом тјелесном ткиву, под кожом, или у слободним дупљама, н. пр. грудна или трбушна форма болести. Да би посљедња форма болести била појмљивија, мислим, да треба да речем неколике ријечи о положају органа у грудној и трбушној дупљи. Ако распоримо трбух, то, против мојих ријечи, нећемо наћи у њему никаквог слободног простора: он је сасвијем, па чак и сувише напуњен трбушним дробовима. Али ипак слободна и глатка њихова површина (желудца, јетре цријева и др.) вазда је мокра, то исто видимо на глаткој површини трбушних зидова. Дакле свакако има међу трбушним зидовима и површином трбушних дробова мали простор с неком незнатном количином течности. Такај простор, разумије се, мора да постоји у облику капиларне пукотинице, јер се трбушни зидови само додирују с

* Нећу да спомињем о утјецају такозваних лимфогоних средстава, под којим се лимфна продукција уклања од закона о филтрацији.

унутрашњим дробовима. Али откуда течност у тој ништавој капиларној пукогиници? Ако се обрати пажња на површину цријева с једне и унутрашњу површину трбушних зидова с друге стране, тада ће се загонетка одгоненути сама собом. У гладкој површини, којом су постављене те дупље гранају се крвни суди; а у њиховом капиларном дијелу, дакако, бива филтрација и течност се скупља у капиларну пукотину међу трбушним зидовима и трбушним дробовима. Али, кад би то тако било, изгледа да би се у сваког човјека морала развити водена болест трбуха, јер филтрација у капиларну пукотину траје цијеле године, тако да би скупљена течност морала растећи ту, и ако веома малу, пукотину. Тако би и било, да нема на једном мјесту у трбушним зидовима, справа, која управља тијем процесом и не да да се течност накупља више него треба. На доњој страни диафрагме, т. ј. на страни, обрнутој у трбушну дупљу, на самој њезиној средини, налази се мрежа лимфних пукотина, које стоје у свези с трбушном дупљом цијелим редом шупљиница. И те шупљинице, како пробе показују, не служе, да се кроз њих улива лимфа у трбух, него насупрот, оне извлаче, управо и спасавају из њега сувишну течност (ако се уштрца у трбушну дупљу каквагод обојадисана течност, која се лако распознаје, то се она врло брзо појави у лимфној системи диафрагме). Ето те поре, те лимфне пукотине, којих има и у грудној дупљи и не дају крвном филтрату да се скупља, ако га није сувише много. А кад се, усљед тешког кретања крви кроз трбушну или грудну венозну систему, филтрација у капиларне пукотине јако увећа, то споменуте лимфне пукотинице, које су уређене за формалне погодбе, нијесу у стању да уклањају сувишак филтрата и течност се сакупља у капиларне пукотинице, растеже их све више и више, док најпослије не постану огромном дупљом.

Таке справице постоје и на неким другим мјестима у тијелу (н. пр. у мишићним фасцијама), али су још јако мало изучене. Што се тиче лимфних почетака у ткиву, гдје се под утјецајем болесног стања може такође да скупи крвни филтрат, то тамо лимфни каналићи узимају на се дужност, да на то пазе и да удаљују сувишну течност.

О томе ћемо сада и да говоримо.

Установив факт крвне филтрације, као непобитну истину, наука је тијем задала себи друго питање, на које се мора одговорити, а то је — што даље бива с крвним филтратом? Ако га н. пр. тјелесни елементи одма, како постаје, употребљавају

без остатка у посао, асимилирајући га у своју сопствену грађу, то би у крви морали наступити врло брзо јако осјетљиви дефицити хранљиве течности у исто вријеме морали би постојати у тијелу услови, који би помагали, да се ти дефицити, што брже покрију. Или, може бити, сав се крвни филтрат не употребљује у један пут и тада се јавља друго питање, куд се дијева сувишак. Кад се мало подубље загледамо у та питања, лако ћемо се увјерити, да се први случај, по свој прилици, не дешава, или бар за сад нема никакве основе вјероватности. Он би једино могао постојати, кад би тјелесни елементи били ненаситими рањивим соком, што није могуће, јер обим распадања тјелесне грађе има одређене границе у свакој јединици времена, или, кад би постојале такве погодбе у тијелу, уз које би се филтрирало у сваком тјелесном дјелићу управо толико рањивог сока, колико га је ту нужно за попуњавање тјелесног губитка, што је такође тешко вјеровати, јер се филтрација врши под утјецајем слијепе снаге срчаног напора. Према томе је вјероватнији други случај, који збиља и постоји. Лимфни почетци увиру у систему лимфних суда, кроз које и тече сувишак филтрата у вене, т. ј. враће се у крв, из које је и изашао.

На тај начин је лимфна система назначена да чува и враћа крви сувишке рањиве течности, који су из ње изашли помоћу филтрације.

Ти су сувишци према количини филтриране крвне плазме веома мали. У току 24 сата прође кроз тијело више од 7200 кила плазме (ако крви прође око 11520 кила) док међу тим кроз грудни лимфни канал рачунају да прође тек неких 4—6 кила.

О судбини тог велико дијела лимфе, која остаје у тјелесним ткивима, зна се врло мало. На мјестима, гдје она има индиректни приступ специфичним елементима дотичних органа (као што су н. пр. плувачне и слине жлијезде), она се јавља без сумње посредницом међу крвљу и ткивом т. ј. она је у једно исто вријеме и резервуар за рањиву грађу и депозит, у који се скупљају ткивне одбациле, т. ј. продукти распадања и рушења. А на мјестима пак, гдје лимфа по устројству своје почетне системе не може да додирује индиректно ткивне елементе она, по прилици и не може бити посредницом. У сваком случају не спада њој у задаћу да снабдијева тјелесна ткива крви — то је посао саме крви.

А сад да видимо, каква снага нагони лимфу да се креће, т. ј. да тече?

И у овом је случају најважнија — снага и напор срца. Под његовим утјецајем непрестано се накупља лимфа у своје ткивне почетке (пукотине), који имају слободни улазак (уток) у систему лимфних цјевчица. Под утјецајем свију тијех погодаба заједно, непрестано накупљање лимфе у ткивне пукотине, мора најпослије да проузрокује излазак течности из посљедњих. Од то доба, од тога тренутка свака сувишна капља лимфе, која се јави у ткивне пукотине, мора једино да подржава њезино истицање, које већ постоји. Та снага, дакле, ради е једног само краја лимфне системе. А с друге пак ради привлачна снага грудног коша, јер главно лимфно стабло, такозвани грудни проток, пролази кроз цијелу грудну дупљу са дна до врха, те и за њега по одношају периферичном дијелу лимфне системе постоје онаке исте погодбе, какве смо видјели за вензна ушћа. Сем тога, на периферични дио лимфне системе чине притисак мишићи коштаног скелета вазда, кад се тијело креће, те и тај припоможе лимфи, да тече у правцу грудному протоку, јер прилиски у лимфним судима допуштају да течност тече само у том правцу.

Према томе што сам до сад рекао, могао би човјек помислити, да се услуге, које чини апарат животињском тијелу, исцрпљују функцијама, које доводе рањиви сок у директни додир с тјелесним елементима и враћа крви његов сувишак: али, само један поглед на курс лимфних суда увјерава нас да није тако. Овај се пут не састоји из непрекидних цијеви, него се мјестимице прекида мање или више округлим компактним тијелима, која достижу често величину бобова зрна; та тијела имају опће име — лимфатичне жлијезде. Њихово је устројство јако налик на сунђер. Као и овај оне се састоје из мрежастог скелета, који има чисто механички значај. У мрежастим пак земљама основног скелета налазе се специфични жлездани елементи; они имају облик бијелих крвних зрнаца, микроскопске су величине и леже потпуно у основним петљицама. У сваку жлездицу улази по једна артерија, која се грана по жлезданим преградама, разумије се прелази најпослије у капиларе и вене. Осим тога улази у сваку лимфну жлездицу и из ње излази по један лимфни судић. Лимфа, која долази кроз доводни каналић, разлијева се кроз петље основе, умива свако лимфно зрнце и излази из жлијезде кроз тако звани одводни канал. Помоћу проба, које су чињене над таким мјестима лимфне системе, гдје се могу под микроскопом упоређивати доводни и одводни каналићи, доказано је, да лимфни

поток носи из жлијезде лимфна безбројна зрнаца. С друге пак стране наука има у рукама доказе и факте, који тврде, да се лимфна зрнаца непрестано израђују лимфним жлијездама. Дакле, на тај начин изгледа, да се у сфери лимфне системе израђују бијела крвна зрнаца или ленкоцити. Ако се узме, да у средњу руку количине лимфе, која се израђује у човјечијем тијелу у току 24 сата, износи око 5 литара, то ће ако узмемо да у 1 кубичном сантиметру њезином има 8000 бијелијех зрнаца, ући у крв за 24 сата из једне само лимфне системе 40 милиона ленкоцита или бијелих крвних зрнаца. Тај број изгледа веома велик; али; ако га упоредимо с бројем, који се стално налази у крви, он је веома незнатан. У 5 литара налази се око 25000 милијарда црвених и више од 80 милијарда бијелих крвних зрнаца. Дакле њихова се количина увећава за 24 сата само за 2000 дио од њихове сталне количине, која се налази у тој течности.

И тако животни значај лимфне системе састоји се у том, што она, доводећи рањиву крвну грађу у тијесни додир с тијелесним елементима, чува се и враћа опет у крв сувишак рањиве течности која је из ње изашла и у исто вријеме служи мјестом, у коме се израђују ленкоцити (заједно са слезеном и аденоидним ткивом пријевнијех видова).

NACIIONALNA BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
(Наставиће се.)
CRNOJEVIĆ

НА ШТО НАМ ЖИВОТ?

(Pourquoi la vie?)

Рационално ријешење питања опстанка.

Пријевод са 25-ог француског издања Г. А. Русотто.

— Ур. —

Онима, који страдају.

Вама, о браћо и сестре моје, који сте клонули под теретом живота, изњурени бригама, искушењем и суровом борбом — посвећујем ја ове странице. Ја их писах за вас, који сте напуштени у овом свијету, унижени и увријеђени. Прости ускок из народа, скромни пионер истине и напретка, ја сам уложио у њима плодове мојег дугогодишњег ноћног бдења, моја размишљања, моје наде — све, што ме тјешило и подржавало. Сретан ћу бити, ако нађете неколико корисних познања, мало свјетлости за ваш пут. Нека овај скроман рад за вашу ојађелу и измучену душу буде оно исто, што и прохлађавајућа сјенка сунцем испеченом раднику, или свјежи и бистри извор, који се открива пред очима умореног путника у бесплодној пустињи.

I. Дуг и слобода.

Има ли тога међу нама, да се није у доба тишине и са-средсређавања својих мисли обраћао природи или своје сопственом срцу и питао о тајни ствари, о цијељи живота, о смислу опстанка васелене? Гдје је тај, који никада није покушавао дознати, шта се то скрива за тајанственом завјесом смрти, дознати своју судбину, знати — да ли се Бог јавља као фикција или заиста постоји? Нема таквог човјека, па ма како био безбрижан, да не помишља кадгод о тако грозним питањима.

Тешкоћа ријешити их, разноликост многобројних теорија, које су изазвали они, неутјешна испљећења из већине при-

мљених система — сва та замршена мишљења, уморивши човјечији ум, најпослије су га довели до равнодушности и сумњичења.

Али ипак човјек потребује знања, потребује свјетлости, која загријева; наде која тјеша, увјерености, која руководи и кријепи. И он има средство за то знање, могућност виђети вишу истину, која избија из мрака неизвјесности и сумњичења и која га загријева својом благодатном свјетлошћу. За то се треба обратити унутрашњем гласу, који у сваком од нас говори, гласу разума, гласу савјести, којег не могу преварити никакви софизми.

Ја сам тако урадио. Дуго сам размишљао о питањима живота и смрти. Одважно сам се ја спуштао и гурао у те дубоке бездане. Обраћао сам се с врућом молбом Предвјечној Мудрости и Она ми је исто тако одговорила, како одговара свакоме разуму, одушевљеном љубављу за истину. Очеvidне доказе, факте непосредног посматрања потврдили су избори моје мисли и престављају за моја убјеђења јаку, непоколебиму основу. Послије сумња ја вјерован; послије одрицања виђех. И мирноћа, вјеровање, морална сила завлада са мном.

Ето баш та блага са свом искреношћу мога срца и жељом привијети корист својим ближњим ја предлажем свима онима, који страдају и очајавају.

Право неколицине постало је право заједничко, али да се то више право подудара с правичношћу и доноси добре плодове, потребно је, да се корист његова подвргава контроли знања моралних закона. Да слобода буде плодотворна, да сачињава људским дјелима поуздану и јаку основу, мора се допунити свјетлошћу, промишљеношћу, истином. Глупим и поквареним људма дати слободу значи исто толико, као дати опасно оружје у рукама дјетета. И у оваквом случају оружје се наперује против онога, ко га носи, те ће га и ранити.

II. Задатак опстанка.

Човјеку је најпотребније знати, што је он, одакле произилази, куда иде и какве је судбине. Велики значај имаду за нас идеје, које ми састављамо о васелени и њеним законима, о улози, коју мора сваки од нас играти у овом опширном театру: како се ми управљамо у нашим поступцима и саодговорно са њима одређујемо извјесну цијељ нашем животу и идемо к тој цијељи. Овдје је основа, стварни покретач цивилизације.

Човјек се одређује оним идеалом, који њим управља. Како за колективна друштва, тако и за појединца, познавање свијета и живота одређује обавезе, указује на путеве и средства, којих се треба придржавати. Али, као што већ рекосмо, тешкоћа ријешења тих питања врло нас често приморава да их сасвим одбацимо. Мишљена већине одвећ су нејасна и јако се колебају, што се одазива на поступцима и карактерима. Ето гдје лежи узрок главног зла и оне умне збрке, која обухвата нашу епоху. Свако осјећа инстинкт прогреса, свако жели наприје ићи, али куда? О овоме баш мало се мисли. Човјек, који не зна своје назначење, сличан је путнику, који на самотух иде по неком путу, не знајући ни одакле почиње, ни куда ће доћи, ни узрока, ушљед кога он лута и готов је због тога зауставити се при најмањој сметњи и сваки час губити своје вријеме. не бринући се ни мало о каквој-год цијељи.

Ако се живот ограничава тек периодом од колијевке до гроба, ако перспектива бесамртности не упућује и не освјетљује наш опстанак, онда човјек нема других закона, осим својих инстинката, својих апетита и својих уживања. Мало ће му ту помоћи љубав к добру и правди; ако се он само јавља и пропада у овом свијету и односи са собом своје наде и своју љубав, он ће још јаче страдати, што су јаче и узвишеније његове тежње. Волећи правду, он је осуђен да тога никад не види њено остварање. Одушевљен идејом напретка, војна, права и истине, он ће се угасити прије него види славу својих начела. С вјером у ништа што више будете предани истини, тим ће вам више живот бити чемеран, пун обмана и разочарења. Егоизам би постао највећом мудрошћу, живот би изгубио сву величину, сваки значај. Најблагодарније способности, највеликодушније тенденције човјечијег духа савршено би увеле и угасиле се.

Одрицање будућег живота уништава такође све моралне основе; јер у оваквом случају добри или зли поступци, узвишени или пријеступни, долазе до једног резултата. Нема никакве награде за несретне, убоге, унижене. Ни утјехе за пострадале, ни наде за напуштене. Никакве разлике у будућности себичњака, који је само за себе живио и чисто на рачун својих ближњих, и мученика, апостола, што је пао због еманципације и напредак човјечије расе. Један исти мрак све очекује.

Ако се све свршава животом, не треба човјек да се уздржава, ограничава своје инстинкте, своје укусе. За њега нема других уздржавајућих предјела ван земаљских закона. Добро

и зло, правда и неправда једнако се мијењају и уништавају. И самоубијство би било вазда добрим средством, да се избјегну строгости људских закона. Вјера у ништа, рушећи моралне основе, оставља у исто вријеме неријешена питања о неједнакости створења, способности и заслуга. И збиља на што некима сви дарови духа и срца, блага среће, а другима у исто вријеме остаје само умна сиротиња, пороци и невоље? Зашто у једној и истој породици међу својом, браћом, која произилази од једног тијела и једне крви, ми видимо толико стварне разлике? Оваква питања не могу ријешити ни материјалисти, ни многи вјерни. Дај да покушамо учињети над њима кратко ишљећење помоћу разума.

III. Дух и материја.

Без узрока ништа не бива; ништа не излази из ништа — то су аксиоме, т. ј. непобитне истине. Али пошто код сваког од нас постоје такве силе и способности, које се не могу разгледати као материјалне, то је неопходно објаснити њихов узрок, обратити се другом извору, а не материји — ономе принципу, којег ми зовемо душа или дух. Када се ми, завирујући у сами себе, старамо изучити себе, анализирати наше способности; када, одстрањујући с површине наше душе пјену, која се тамо стиче са животним процесом, грубу облогу, којом опкољавају наш разум предрасуде, софизми и хрђаво васпитање и проничемо на тај начин у најдубље тајнике нашег бића, ми се налазимо око на око с оним вишим принципима, без којих човјечанство губи сву силу, а то су: љубав к добру и осјећање правде. Ти принципи, које можемо срести на свим степенима како код простог човјека, тако и код прослављеног генија, не могу истицати из материје, која нема тих атрибута; а пошто материја не влада оваким особинама, како би кадра била створити бића, која су обдарена са њима? Наша памет, наша наука, осјећање лијепог и истинитог, чуђење и мољење, које ми опажамо уз великодушне поступке, не могу истицати из истог почетка, као месо наших удова и крв наших артерија. Они састављају тако рећи рефлекс више и чисте свјетлости, која у сваког од нас гори као сунце, које се огледа у води, била она прозачна или мутна.

Бадава скептици хоће да је све материја. Збиља, ми опажамо извјесне покрете љубави и добра; ми волимо добротинство, покорност, јунаштво; осјећај моралне љепоте дубоко се укорје-

нио у нама; хармонија ствари и закона прониче све наше биће, плијени нас и све нас то не дијели од материје? ми осјећамо, ми волимо, ми владамо савјешћу, вољом и разумом и ми произилазимо од почетка, које не влада шта више ни зачетком тих својстава, начела, које не воли и не зна, слијепог и није-мог начела?

Овакво мњење не може издржати критике. Човјек произилази од два начела: својим тијелом, својим органима — од материје, својим интелектуалним и моралним способностима — од духа. Органе човјчијег духа, те чудновате макине, можемо упоредити са точковима, неспособним за радњу без покретача, — без воље, која их изазива на рад. Тај покретач је душа. Та два елемента: тијело и душа везују се трећим, које саопштају органима наредбе мисли. Тај трећи елемент — то је животни ток или перисприт, *) ефирно биће, које је недоступно нашим осјећајима. Он опкољава душу, прати је после смрти у бескрајне путове, чистећи се и усавршавајући заједно са њом, састављајући заједно са њом прозрачну и ваздушну тјелесност. Дух се затвара у материји као сужањ у својој ћелији и осјећања то су отвори помоћу којих ми опћимо са спољашњим свијетом. Док се материја прије или после смањује, троши и долази до пада, јачина Кдуха расте и јача се васпитањем и опитом. Његове се тежње шире, распростиру далеко за гробом; нужда његова за знањем је неограничена. Све то доказује, да човјечије биће тек на вријеме припада материји. Тијело то је само тек позајмљени покретач, пролазећа форма, оруђе помоћу којег душа тежи чишћењу и прогресу у овом свијету. Духовни живот је нормални живот, фактички, једном ријечи — бесамртан.

*) О перисприту ћемо ми при крају свега пријевода неколико више проговорити. — Ур.

(Н а с т а в и ћ е с е.)

РАСЕЈАНА ЖЕНА.

Госпођа Јованка беше већ близу педесет година. Трагови некадашње лепоте још су се опажали на њеноме лицу. Још беше у струку витка, а на своју одећу увек је пазила. Носила је црне хаљине. И ако беше још млада жена, кад јој муж умре, ипак се не хтеде преудавати, ма да дјеце није имала. Она је свога мужа веома жалила.

У јутру, кад би се г-ђа Јованка обукла и свој ручни рад узела, села би обично у своју наслоњачу, која беше до прозора, и посматрала би свет, који онуда пролази. Тако је и овога пута гледала како киша пада и јак ветар дува, те једва људи могу да иду улицом. Једнима односи шешире с главе, другима изврће кишобране, неким опет подиже огртаче, па је помишљала: само сад да ми Енко не дође тако покисао и блатав — сву би ми Свобу испрљао. На брзо викну своју служавку, те јој заповеди, да никог не пушта унутра; ако би ју ко тражио, нека каже, да није г-ђа код куће.

За тим, радећи даље свој ручни посао, предаде се својим мислима. Чег се свега није сећала: свога детињства, па онога доба кад беше у васпиталишту, својих другарица редом, па се на мах насмеши, сетивши се једне, с којом су се више пута све слатко насмејале усљед њене вечите расејаности. То беше нека Линка. Била је од свију најлепша, и имала је врло леп струк, витка као јела. „Где ми је сад?“ мишљаше г-ђа Јованка. — Донекле смо се дописивале, она ми је више пута по три пута одговарала на једно исто писмо, мислећи увек да није одговорила; а кад-кад ми није ни одговарала, па тако мало по мало прођоше ето већ двадесет и пет година како се нисмо видели, па тако престасмо једна другој и писати! — За тим се трже из својих мисли, кад кишне капљице јаче лупнуше о прозоре, пошто их ветар силније повија. Погледа опет на улицу, и виде неку госпођу ужасно дебелу, која се љуљала као неко буре, ветар јој подигао огртач више главе, а кишобран сасвим изврнуо. А како ју ветар гоњаше с леђа, изгледаше као да

лети неки грдан балон. Није се могла уздржати, а да се не насмеје. Уједно је помислила: „Ко њу гсни тако незграпну да тумара по такој киши и ветру?! Како се не боји, да ју не стровали, па ју стане ваљати заиста као какво буре.“ — Опет погледа у свој рад и смејаше се у себи.

Наједанпут чу неке гласове у предсобљу, послушну мало, и разабра како се њена служавка препире са неком особом, чији јој глас долазаше веома познат.

„Али ја вам кажем, да овде седи тај адвокат, била сам код њега пре месец дана.“

„Извините, госпођо, то не може бити! — одговори служавка. — Ми смо се овамо доселили пре две године. Ви сте погрешили кућу, а можда и улицу.“

„Е, гле молим те, сад она хоће да ми докаже, да сам погрешила кућу. О, знам ја врло добро ту мајсторију. Адвокат није ништа радио на мојој парници, па неће да ме прими, те ти је заповедио, да ме не пушташ. Али ја ћу баш и за то ући унутра.“

Г-ђи Јованки беше већ доста, те устаде да види и сама какво је то лудо створење, које силом доказује, да ту станује неки адвокат. Отвори врата, и виде, на своје велико изненађење, ону исту дебелу госпоњу, која се мало час љуљаше улицом. Али у исти мах учини јој се врло познато лице, као да ју је већ негде гледала, само не може да се сети где, па ју запита:

„Молим, госпођо, кога ви управо тражите?“

Дебела госпођа тешко уздахну, поћута мало, па рече:

„Ех! Бога ми сад већ не знам ни сама кога тражим.“ —

Отресе свој покисли огртач, наме ти шешир, којег је ветар сасвим искривио на глави, затим расејано погледа Јованку, Јованка у њу. И наједанпут кликнуше обадве: „Линка!“ „Јованка!“ — Те полетеше једна другој у наручја. А Линка својом масом тела умал' не стровали Јованку, коју срећом придржа служавка.

Кад су се мало разабрале од првог изненађења, уђу у собу и поседају, онда г-ђа Јованка запита г-ђу Линку:

„Та кажи ми, како си се тако угојила? да ти не оста још тако лепо лице, не бих те никада позвала.“

„А ти си још увек тако мршава као што си и била. Сиротице моја — зар се не можеш и ти угојити?“

Јованка, која не беше ни мало мршава, насмеши се, па рече:

„За то си се ти угојила за две нас. Али кажи ми од куда ти овде у Биограду?”

„Ех то ти је читава историја. Чекај само док се сетим — да — ти си ваљда познавала мога ујака, пуковника Стрелића.

„Да, сећам га се. Па шта је с њиме?”

„Е па ето видиш. Он ме није волео, нисам ни ја њега. Није се никада женио, живио као какав медвед. И кад беше стављен у пензију, продаде све своје ствари, па се одсели. Нико није знао куда, тек кад умре, дознадосмо преко власти да је овде у Београду. Па ето видиш за то и јесам у црнини.

„Та на против, метнула си шешир с црвеним ружама.

„Је ли могуће! Ох то је из расејаности! Тај проклети адвокат збунио ме сасвим. Мука ти је то, кад мораш свуда сама.

„Дакле продужи шта је даље било. Он је умро велиш —

„Ко? — запита изненађено Линка.

„Та тај твој ујак.

„Ах да, он је умро пре шест недеља. Ах леле мени! Има чини ми се већ шест месеца. Дакле није имао куд, морао је мени оставити своје имање, окле се појавише неки лакоми рођаци, који ме оштетише и код моје тетке Кресте кад умре.

„Зар је умрла та добра госпођа.

„Да, умрла је већ одавно! Ти знаш да сам остала удовица?”

„Не знам ни то. А од када? Запита ју Јованка мало нестрпељиво.

„О, има чини ми се већ двадесет и четири године од како сам удовица, жалила сам мога мужа, баш право да ти кажем ни сама не знам колико дуго.

„Па добро — шта је било с тетком, и како су те рођаци оштетили?”

„Та чекај само док се сетим. Да, кад сам остала удовица — и онда сам се врло често бунила с хаљинама најпосле досади ми то, и скинем црнину. Свет ме је почео оговарати: како хоћу да се преудам. Ех добро рекох сама себи кад је тако, и хоћу. Тако ти се ја упознам са неким врло красним официром, био је хусарски капетан. А ти знаш, да сам увек лудовала за официрима. Ипак сам се удала први пут за чиновника. Још ми је мала пензија остала иза њега; да немам оно мало имања, зло би било. Зло је то, моја драга, кад мораш кубурити, а моји славни рођаци — — —

„Та жали њих, говори шта је било са капетаном?”

„Ах да: капетан био је заљубљен као луд у мене. А имао је и дозволу да се може женити. Мени је требало само да

кауцију допуним, а надала сам се, да ће ми и тетка Криста помоћи. — Тако једога дана, сад не знам право беше ли то понедеоник, уторак или среда..., сад се сећам — био је четвр-так. Дакле шта хтедох рећи — чекај само док се сетим — да уговоримо, да четвртак по — подне буде прстен. Капетан рече, да ће позвати неколико од својих познаника. Кад тај дан у јутру добијем на моју несрећу телеграм, да ми је тетка на самрти па жели, да ме види, и да нипошто не пропустим, да не дођем, јер има да ми повери нешто врло важно. Разуме се, да сам одмах похитала. Брже боље стрпам најпотребније ствари у малу путничку торбу, баш кад хтедох сести у фијакер, слу-жавка ме запита, би л' могла отићи својој сестри, која беше у оближњем селу, па ће се сутра вратити. Ја јој одговорих, да може, само нека све добро убрави. И ја се кренух —

„А младожења? Запита ју Јованка.

„Какав младожења?

„Па твој хусарски капетан.

„Ах да, сирома, на њега сам сасвим заборавила. — Онда — — чекај само док се сетим — да, одем на станицу; влак беше већ ту. Брже похитам да извадим карту. Тражим новце, нема их нигде — пишам по џеповима, нађох два три сексера, шта ћу с њима? Сетих се да сам морала оставити новчаник у мојој спаваћој соби на столу. Не оста ми ништа, но да се вратим кући, овај је влак пропуштен. Појурим одма с фијакром натраг. Кад стигох до куће, дадох фијакеру три сексера, колико сам код себе имала, рекох да сад немам више при руци, али после подне у два сата кад дође по мене, јер у то доба полазио је други влак, да ћу му накнадити колико још треба. Он окрену фијакер и несташе га за тили час. А ја пођем у кућу, кад јест — све забрављено. Не могу унутра. Моја девојка за то време већ отишла. Мислим: Боже; шта сад да радим? Ништа ми не остаје, но да одем до моје пријатељице Емилије Мајарице, те ти ју познајеш. —

„Не, ја ју не познајем! одговори Јованка.

„Када збиља ти ју не познајеш. Она је доста далеко становала. Узмем дакле други фијакер, и одјурим до ње. Целим путем мислила сам како морам сад од ње узјамити новаца, а знаш како је подсмешљива знаће ми цео град. Наједантут сетих се ја сам новце оставила у путничку торбу, коју сам непре-стано држала у рукама. Али где ми је наједанпут торба, куд ми се дела? Тражим је, нема је, нема је нигде. Онда ми рече кочијаш: А да нисте оставили код куће: Тад се сетих, да сам

ју морала оставити у оном другом фијакеру. Замолих овога да потражи фијакер број 13. Ах тај несретни број, одма сам помислила, да ће ме снаћи каква несрећа. Знаш кад смо девојке биле, баш смо ишле с бала кући био је тринајести — — —.

„Та говори шта је било с фијакером, казала си му да потражи оног другог — —

„Да, тако је. Рекох му, да се с њиме намири, и запита, да ли је остала код њега моја путничка торба, па нека ју донесе кад по мене дође у два сата по подне да још за времена стигнем на жељезницу.

Кад стигох до Емилије, изби подне, била сам мртва уморна, па и гладна. Уђем код моје пријатељице; она се зачуди кад ме виде, а кад јој испричах моја страданија, она се поче толико пако но смејати, да бих се већ и расрдила, само да не бијач тако ужасно гладна.

„А зар се ниси сетила твога младожење, шта ће помислити кад оде по подне твојој кући, па те не нађе код куће? — запитају Јованка.

„Мој младожења? — Ах да, чекај само доћи ће и на њега ред. — Ручала сам код моје пријатељице прекрасно. Њена је кујна врло добра. Јеси ли ручала кад год код ње?

„Та кажем ти, да ју не познајем, одговори нестрпељиво Јованка. Причај шта би даље, кад си пошла на жељезницу?

„Да, збиља. Чекај само док се сетим. Да, при ручку, брзо нам прође време, Она ти је права лакрдијашица. Тако изби и два сата, а мој фијакер не дође. Чекала сам га све до до вече. На једанпут се сетих, да је тај дан требао да буде мој прстен.

„Но хвала Богу кад си се већ једном сетила! Прогунђа Јованка.

„Моје очајање и јед што сам ти онда поднела не да се описати. Шта сад да радим? Седох и написах му врло љубазно писмо, у ком се у једно извињавам, и послах му и телеграм да види да истину говорим. — Најпоследње око десет сати у вече једва дође мој фијакер, донесе ми и путничку торбу. Исприча ми читаву историју о њој, колико је због ње које куда тумарао док ју је нашао. И хула једна наплати од мене за свој труд пет форината и педесет крајцара. Нисам се смела с њиме ни препирати, само да не пропустим и тај влак. Седох и одвезох се на станицу. Целог сам пута рачунала, како ће ме скупо стати тај пут, али сам се тешила тим, да ће ми се то све накнадити код тетке затекла ју живу, или мртву.

Сутра дан кад стигох у Суботицу — валда знаш да је моја тетка тамо живела — изиђе преда мном њена собарица,

(која ју је до смрти њене верно служила) сва уплакана. Одма помислих да сам доцкан дошла, а она повика: — „За Бога где сте? како вас је госпођа желела видети, хтела вам је нешто и поверити.“ За тим ми рече: „Да знате, ту је и г-ђа Маца“, а то је моја сестра од друге тетке, с којом нисам била у љубави. Шта сам могла кад се тако десило. Пљакала сам, жалила сам моју тетку и после два дана пошто смо ју саранили, отворише тестаменат и на моју највећу жалост и ужас тестаменат је гласио: „Остављам цело моје имање оној сестрици, која се нађе крај мене у последњим тренуцима мога живота, а ако буду обадве крај мене, онда нека им се подели имање на равне два дела и т. д. Можеш мислити моје очајање. Хтедох се с Мацом споразумети, али та окорела тврлица ни да чује. Попретим јој парницом, а она ми подсмешљиво рече: „Бојим се да ћеш и на то заборавити из расејаности!“ Још ми се и подсмевала та лакома вештица. — Тако ти се, моја драга, ја вратим кући с празним рукама.

Кад кући стигох, затекох писмо од мога младожење. Обрадујем се, да ће ми синуги бар с те стране. Брзо отворим да видим шта ми пише. Кад прчитах писмо, мислила сам, да ме је гром из ведре неба ударио: он ми враћа моју слободу, и завршујући писмо рече: „Да није рад узети за жену особу, која би могла из расејаности заборавити да има мужа!“ — И тако ти ја на две стране нареднем. То ме је страшно поразило, куд год сам се макла, слушала сам само подсмевање. Повучем се у моју кућу и никуда више нисам изилазила, док ме ево ова несретна парница не покрену, а та ће ми и главе доћи. Ето већ сам се осушила од тешког јада.

Јованка се једва могла уздржати да не прсне у смех, па рече са комичном озбиљношћу:

„Заиста, сирота моја Линка, баш се види на теби како си омршавила.

„А за цело, — одговори тужним гласом Линка, — јамачно из расејаности: — „Од лане сам изгубила читаве две киле.

Тако су се те две пријатељице разговарале све до после подне, за тим Линка устаде, опрости се са Јованком и рече јој, да сад иде право адвокату, јер сад се сећа, да он станује у „Бранковој улици“, а не у „Васиној“.

А кад уђе у фијакер, већ је заборавила куд је пошла, па викну кочијашу: „Терај на жељезничку станицу!“

ИЗ БАЈРОНОВИХ ПОРОДИЧНИХ ПЈЕСАМА.

Станси Августу *)

Макар прође срећа, слава
И потамни звјезда моја —
Ти не узе себи права
Да нарушиш мог покоја.

У твом срцу нема злобе,
Ја код тебе нјесам пао,
Усред зала свјетске борбе —
Једину сам тебе знао!

Но готов сам, што год оће
Нек судбина мени даје;
А од људске само злоће,
Чувам твоје осјећаје!...

Бура море нек прелама,
Вал за валом нека слједи,
Жалим само што међ' нама
Океан је недогледни!...

Нек потоњи ленгер пане
И скрију га вали мутни —
И ако су тешке ране —
Ја се нећу посагнути!

Нек зла судба и с њом људи
Својом стр'јелом мене прате! —
Неће пробит моје груди:
Заштита је — мис'о на те!

Ти ми нјеси поласкала,
Вазда си ми вјерна била,
За клевете нјеси знала, —
Суза нас је раставила!

Нити пође општој маси,
Ни за добро злом поврати;
Жар у души не угаси:
За љубав ми љубав врати!

Устао сам; нека пр'јете,
Нек им буде вјечна дика,
Кад јунаци у бој лете
На једнога противника!...

Могу л' корит њих презрењем? —
Бој ми очи отворио,
Волим битку и гонење —
Кроз њих сам те оц'јенио!

Сам сам овдје у пустињу,
Гордо стојим и без страха —
Љубав твоју ту светињу
Од гаднога чувам праха!...

Ту под ст'јеном алем камен
По пустари овој св'јетли...
И најжешћи ватре пламен
Не може га сагорети!

*) Леди Августа Леј сестра је Бајронова. Ови станси — пошљедњи поздрав оној чија је неизмјерна љубав била једина утјеха пјеснику у вријеме породичних несрећа — били су, говори се, пошљедњи стихови, што их је лорд Бајрон у Инглеској написао. — „Сестра моја сад је са мном,“ писаше он 15 априла 1816 г. Роцерсу: „но сјутра она одлази. Ми у сваком случају растајемо се за дуго, а може бити и за увијек. Та околност нека ми послужи као извињење пред вама и Шериданом у том, што се ја ноћас не могу виљјети с вама.“ То је био потоњи састанак Бајрона са сестром, јединим створењем, које је он тада са тугом оставио.

В И З И Ј А.

Ноћ је пала. Тишина је. Ја у топлој соби седим.
 Пећ пуцкара. Јара бије. Стењак прска, догорива,
 Ја задубљен и замишљен све у твоју слику гледим,
 А душа ми слатке снове и пријатност драгу снива.

Уздисаји престали су, као данак што умину,
 Ал' и даље нада мноме туга своја шири крила,
 А у моме оку суза врела једна ту засину
 И... о страхоте! Подузе ме нека сила...

Ветар бије. Студен силна. Дрхти моја слаба снага,
 Али ноге јуре, лете... Ни сам не знам шта се збива.
 Свуд тишина. Месечина само блага --
 Тајанственост неку вишу у самоћи овој скрива.

Кад је зора зазорила. Данак бели кад засину,
 Измучена, ломна слаба, као сенка од човека
 У постељи хладној мене тужно она тад поздрави
 Осмехну се и к'o рече: „Не тој бољци нема лека!...“

В. Градиште, 1900. CRNE GORE ĐURĐE Борислав Сл. Минић.
 CRNOJEVIĆ

ПУСТИ УСНЕ МОЈЕ.

Пусти усне моје нека сласти посу,
 С усана ти докле панем у несвјест.....
 Тада ћу у твоју црну, бујну косу
 К'o лептир у мрежу паука се сплест'.
 Нек ускипи љубав на срдашцу врућу,
 Као муха ја ћу у њу страсно паст',
 Прилијепљен вјечно становати ту ћу,
 Обнављати живот, сисајући сласт.
 Кад живота јесен дође нама, лане,
 На сеобу хајдмо у блажени рај --
 У те божанствене свете вјечностане
 Ми ћемо уживат' прамалеће — мај..

Грахово.

Радомир Кривокапић.

ПЈЕСНИК И ЦВИЈЕТ.

Пит'о пјесник малени
 Мирисави цв'јет:
 Зашто лептир шарени
 На њ' управља лет?

*

Што га тако изљуби,
 Сише слатки мед...
 Док лептира погуби
 Тајни цв'јета јед? —

*

Вели цвјетић убави:
 „Ој пјесниче млад!
 Знаш ли свете љубави
 Кад занесе над?“...

*

„Божанскијем трепере
 Тим пламеном груд, —
 Док у душу невјере
 Не униђе студ.“ —

*

„И љубав је, пјесниче,
 Као и мој цв'јет:
 Са пољубцем пониче —
 Мед и отров клет!“

СЛУТЊА.

(Из нештампане књиге „Мајске руже.“)

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Ја тек доша̂ а ње нигде нема,
 У тишини сва кућа почива;
 Поред пећи стари мачак дрема,
 Снег вијори и стаље покрива...

На прозоре замрзнуте гране,
 У собици свјетлост дршће мала —
 Мисли моје лете на све стране:
 Да ли није грехом залутала?

И тек душа затрепери гневом,
 — Слутња црна да растргне груди —
 Док у часу ено је са певом
 Мисли моје да песмом пробуди.

Светлост слаба кроз прозоре бије...
 Чујем зборе мога милог злата,
 И ја видим ту се шала крије:
 Плећа њена иодуирла враћа.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ.

Јанковић Стојан избавио Сењанина Ива.

Вино пију тридесет сердара,
Сви сердари из Котара равна,
Вино пију у поље котарско,
Вино пију разговарају се,
И играју игре свакојаке:
Бацају се камена с рамена,
И скакаху скока јуначкога,
И гађаху пушком у нишана.
У то ето Иванова мајка,
Из бијела Сења на крајини,
Па им божју помоћ називала,
И овако њима говорила:
„Благо вама тридесет сердара!
Благо вама и вашим мајкама!
Ви играте и попијевате,
И весело друштво замећете,
Ал је куку мене сиротици,
Која имам јединога сина,
Па је и он у студној тавници,
У Малошу граду бијеломе,
Ево су већ девет годинаца;
Но слушајте, Котарски јунаци!
Да је који од вас запануо,
Запануо у турској тавници,
Давно би вас избавио Иво
Ил би своју изгубио главу.“
Кад то чуше тридесет сердара,
Погледаше један на другога,
Па сви опет Јанковић сердара,
Тада сердар ријеч проговара:
„Слушај, мајко, Сењанина Ива!
Добро слушај што ти Стојан каже;
Избавићу твога сина Ива,
Ил ћу своју изгубити главу.“
Па се диже на ноге лагане,
И дружини својој говорио:

„Ајде сваки свом бијелу двору,
Опремте се што боље можете,
Јере ће мо право пут Малоша;
Не бисмо ли избавили Ива.“
Дружина га брацки послушала,
Сви пођоше те се опремише,
И кренуше пут Малоша града,
А пред њима Јанковић сердаре!
Кад су дошли у гору зелену,
У гору их ноћца уфатила,
Ту сердари конач учињели,
Код једнога овчар чобанина,
Који чува хиљаду оваца.
Чобанину Стојан говораше:
„Молим ти се, овчар чобанине,
Продадни ми једно јагње лудо,
Ево тебе три дуката жута.“
Чобан њему на то одговара:
„Ја ти паре нећу ни динара,
Но ти узми овна четвртака,
Па га пеци и једи с дружином.“
Тада Стојан на ноге устаде,
Па изабра једно јагње лудо,
Те га носи пред своју дружину;
Па уфати јагње иза врата,
Од једном му главу ишчупао.
Питаху га тридесет сердара:
„О забога Јанковић Стојане?!
Које чудо од јагњета радиш?“
На то њима Стојан одговара:
„Видите ли браћо Котарани,
Видите ли ово јагње лудо, —
Како сам му ишчупао главу,
Овакви су Малошани турци,
Кад уфате жива хришћанина,
Не ејечу га сабљом димишкијом,

Нит га бију пушком џеферданом;
Већ му живом ишчупају главу.“

Кад у јутро дан и зора била,
Устануо Јанковић Стојане,
Те с умно и Богу молио,
И дружину своју преброио:
Ал му нема на број десет друга,
Зато Стојан ни абера нема;
Већ окрену осталом дружином,
Докле дође на воду студену,
Кад су били на воду студену,
Проговара Јанковић Стојане:

„Слушај те ме, браћо и дружино,
Ко не може воду прегазити,
Да не скваси чарка ни фишека,
Нек не иде под Малошем градом,
Да га змија не уије љута.“

Кад то чуше двадесет сердара,
Од двадесет десет утекоше,
А десет су воду прегазили,
У широко поље улазили;
Опет Стојан ријеч проговара:

„Слушај те, ме браћо Котарани!
Који може поље претрчати,
Да не кашне, и отвори уста,
Нека иде са мном под Малошем;
Ко не може нек се дома врати“
Отолен се Стојан подигнуо,
Па кад дође на сред поља равна,
За собом се Стојан обрнуо,
Кад ал друга ђавољега нема,
Кад то виђе Јанковић Стојане:
Страх га бјеше, ал друге не бјеше.
Те сам пође под Малошем градом,
У лијепо доба долазио,

Кад се ноћца дијели од дана,
Када свако почива и спава.
Кад се Стојан приближио граду,
Он повиџа из грла бијела:

„О јуначе од Сења Иване!
Је ли тебе ђегод у животу?
Ако те је ђегод у животу,
Ти изиди на бедем од града.“
Мало било дуго не трајало,
Ал завика из тавнице Иво:

„Ко то зове Сењанина Ива?!
Његова га мука допанула!“
Ал му Стојан опет проговара:
„Немој тако Сењанине Иво!
Не зову те турци ни хајдуци,

Већ те зове Јанковић Стојане!
Да изидеш на бедем од града.“

Кад то чуо Сењанин Иване:
Он покупи зенџир гвожђе љуто,
Што на њему бјеше заковано,
Које миче седамдесет ока,
Па изиде на бедем од града;
Када Иво угледа Стојана,
Овако је њему говорио;

„О мој брате Јанковић Стојане!
Грдно ли ћеш данас погинути,
Ти си доша под Малошем градом,
Да избавиш мене из тавнице,
А вјеруј ми Јанковић Стојане
Ако тебе сад опазе турци,
Нећеш побјећ ни изнијет главе,
Па да имаш од сокола крила.“
Али Стојан Иву проговара:

„Чуј Иване што ти Стојан каже!
Ти одпусти зенџир гвожђе љуто,
За њим и ти скочи полагаано,
А ја ћу те брате дочекати,
На рукама и на кабаницу.“

Кад то чуо Сењанин Иване:
Пушти гвожђе низ бедем од града,
Посље скочи и он полагаано;
Стојан њега добро дочекао
На рукама и на кабаницу.

По ето ти муке и невоље,
Гвожђе нешће миром мировати,
Већ кад паде с бедема од града,
Звекнуло је о земљици црној;
Те су чули Малашани турци.
Но ни Стојан не сједи залуду,
Већ Ивану гвожђе додаваше,
Па ш њим бјежи низ поље широко;
Таман они у сред поља равна,
А турци су из града изашли,
Таман они на крај поља равна,
Силни турци у сред поља били,
Таман они на воду студену,
Силни турци на крај поља равна;
Кад то виђе Јанковић Стојане,
Виђе јунак да ће погинути,
Те студену воду прегазео,
Шћаше Иван али немогаше,
Тад говори Сењанин Иване:

„Богом брате Јанковић Стојане!
Поврати се и дођи до мене,
Да ми русу осијечеш главу,

Да ме не би уфатили турци;
 Јер ако ме сад уфате турци,
 Више ће ми муке ударити,
 На муке ми живот одузети“.
 Кад је Стојан разумио Ива,
 Он је опет воду прегазео,
 На истргну сабљу димискију,
 Па је Стојан сабљи говорио:
 „О сабљице моја узданице!
 Ти прекини на Ивана гвожђе!
 И Ивану не зафати меса;
 Кунем ти се и вјеру ти давам,
 Ако здраво дома побјегнемо,
 Балчак ћу ти златом навезати,
 А гвожђе ти у сребро сковати.“
 Ријеч рече Јанковић Стојане!
 Ријеч рече а сабљом замахну,
 И тако му Бог и срећа дала:
 На Ивану прекинуо гвожђе,
 И није му меса не зафати.
 У толико турци долазили,
 Али они прије уграбили,
 Те студену воду прегазили,
 И побјегли у гору зелену;
 Кад виђеше Малошани турци,
 Вратеше се грдни на Брагове,
 А Јанковић Сењанином Ивом
 Отидоше у гору зелену,
 Ђе је прије Стојан коначио.
 Ал ето ти тридесет сердара,
 Привезани за јелове гране,

О грлу им пушке објешене,
 А код њих су тридесет турака,
 Пред турцима буљубаша Мујо;
 Пију турци вино и ракију,
 Кад то виђе Јанковић Стојане,
 Он је Иву ријеч говорио:
 „Богом брате од Сења Иване!
 Хоћемо ли браћу избавити?
 Или пуштит да их кољу турци.“
 Иван њему на то одговара:
 „Не Стојане ако Бога знадеш!
 Грехота је да их кољу турци;
 Но скочимо па им помозимо.“
 Тад завика Иво и Стојане,
 Завикаше из грла бијела,
 И на турке загон учињеше,
 И тако им срећа потрефила,
 Те на Муја оба ударили,
 И живога Муја уфатили;
 Кад виђеше Мујова дружина,
 Утекоше стрмо низ планину,
 Оставише Муја код Стојана.
 Тада Стојан одријеши друштво,
 Па се отле с друштвом подигнуо:
 Кад су дошли у Котаре равне,
 Стојан иде тавници на врата,
 Од тавнице отворио врата,
 У тавницу Муја затворио,
 И са њиме тридесет сердара;
 Нека знаду и нека запамте,
 Како им је било без Стојана.

Из збирке Илије Златичанина.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ.

*

У попове Јоке,
 Црне су јој оке!
 — Погледни ме ш њима,
 Тако била жива.
 — Нећу, нећу вала,
 Па се не удала.
 У попове Јоке,
 Б'јеле су јој руке!
 — Загрли ме ш њима,

Тако била жива.
 — Нећу, нећу вала,
 Па се не удала.
 У попове Јоке,
 Ситни су јој зуби!
 — Угризни ме ш њима,
 Тако била жива.
 — Нећу, нећу вала,
 Па се не удала.

*
* *

Ој, јаворе, горо моја,
 Навиј ми се на двореве,
 Те послушај што говоре,
 Ђе ђевојка дворе мете:
 Метла јој је шимширова,
 А буњиште каранфиље!
 Туд налази младо момче,
 Па јој тура огледало,
 Учини се невиђела,
 Па га смеће у буњиште:
 „Не замећи, ти си моја,
 „Ја ли моја, ја л' братова,
 „Ја л' у селу јаранова.“
 „Нит сам твоја, ни братова,
 „Ни у селу јаранова.“
 Момче њојзи говорило:
 „Да сам Бог да', црни орле!
 „Да прелетим у лужину,
 „Из лужине у шеницу,
 „Да пољубим ђевојчицу!“

*
* *

Једно поље а два пута,
 Шета момак и ђевојка,
 Стиђи момак но ђевојка,
 Испод стида момче рече:
 „Бих ти нешто говорио,
 Говорио, ма не смијем,

Ама ћу ти говорити:
 О свилену пасу моме,
 О бијелу грлу твојоме!
 Дај ђевојко једно око?“
 Ајд отоле, младо момче,
 Шта ће теби једно око,
 Кад ти могу оба бити, —
 Оба ока и ђевојка.“

*
* *

Зумбул мави по зеленој трави;
 — Што су мене сви душмани мали?
 Ђе ја носим фино фес на глави.
 Ако носим, брат ми га донио,
 Не доноси пстурица Јово.
 Отур, потур, једна потурице!
 Овђе за те нема ђевојака.
 Што је било све се поудало,
 Што остало господи се нада.

*
* *

— Феслиђене, беру л' те ђевојке!
 — А да да ме не беру ђевојке,
 Би од мене гора мирисала,
 И у гори камен становити;
 На камену Јово јадовити,
 Сузе рони а године броји:
 Ој, године, ој, не'оро моја,
 Не роди ми дорату ливада.

Приближежи Влад. Ђ. Милановић.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ.

Мустафа и Мерима.

ТУРСКА ПРИЧА.

Сирота нека жена, која није имала никога осим јединца сина и једнога кокота (петла) у својој кући, једне ноћи, видећи да ће замрћ без вечере, ухвати кокота и дадне свом сину да га однесе у чаршију да га прода и за новац купи хлеба и што друго да вечерају.

Син је послуша. Носећи кроз чаршију кокота, спази га један Чифутин, који, чим дође до дјетета, одма почне нудити доста новаца. Дијете је мислио да се Чифутин руга, те онако иједко врати се са кокошом дома.

„Што нијеси продао?“ упита га мати.

„Како ћу, одврати јој син, кад неће нико ни да пита; само ме је један Чифутин свратио, па најпоследње видио сам да се и он руга.“

Мати сад није знала што друго да ради, те она закоље кокота, па с њим у котао; кад су били при вечери, дијете, пошто изије остало, почне да једе и главу од кокота, и таман је ставио у уста, а у толико никне човјек пред њим, који га запита: „шта тражиш од мене?“

Дијете се испрва препане, но кад види да се ови неће да му се окане, он му одговори: „Ја, брате, кад је тако, тражим да ми донесеш што лијепо да вечерам с мојом матером.“

„То је лако, одговори му овај, ал кад је тако ето у вашем кашуну свашта доста; узмите и једите, па и од сад, кад ти год би што потребовало, ти само реци: Хусо! и ја ћу одма бит пред тобом и све што будеш затражио набавићу ти.“

„Ја ћу то име заборавит“ рече му дијете.

„Онда ево ти мога прстена, којег а ћеш, кад ти будем од потребе, стиснут међу зубе и ја ћу одма доћи. Затим даде му прстен и нестане га.

Дијете, пошто вечера, стане да мисли што ће да иште од Хуса, на једанпут му дође у памети, стисне прстен међу зубе, и Хусо изађе преда њ.

„Што тражиш од мене? упита га Хусо.

„Тражим, да ми исправиш дворе као и царева на ону страну мора.“

„Све ће бит,“ одговори му Хусо, затим га нестане, а дијете пође да спава.

Сјутри дан кад се пробудио, кад ал дијете се наоди у дворе исто онакве, као што су и цареви. Кад младић види да му се воља испунила, дозове матер и пошље је да му у цара иште ђевојку.

Кад цар разумије да му иште ђевојку, немогући друкче да га одбије, рече његовој матери да му своју кћер не може дати, већ ако може да направи мост од његове до царева куће.

Мустафу*) је то ласно било учинити, јер он је стиснуо прстен у уста и пошто је преда њ изашао Хусо, му каже што цар тражи од њега.

„Не брине се ти,“ рече му Хусо, И заиста сјутри дан мост осване готов.

Видећи то цар, одма поручи за мустафу и дадне му своју кћер за жену.

Једнога дана царева кћер Мерима наслонила се на пенџер; у толико прође неки Чифутин вичући: „Еј коће да му дам седам прстена, а он мени један,“ Њој се то допадне, отвори свој и домаћинов ковчег, извади све прстење и дадне Чифутину. Чифут кад прими од ње прстење, пође својој кући, извади прстење из џепа, међу којијема нађе Хусов прстен, затим га стисне међу зубе и Хусо изађе преда њ. „Што тражиш од мене?“ упита га Хусо.

„Тражим кућу и у њему цареву шћер, са којом се Мустафа оженио.“

„Све ће бит,“ рече Хусо, и сјутри дан Мустафа осване са својом матером у истој кући првој и у истој сиромаштини. Видећи себе да је опет осиромашао, потражи Хусов прстен и не нађе. Стао се мислит како му је име било, па немогући ни то погодити, узме свога мачка и једну лађу и пође по мору.

Шетајући тако, дође у једну варош. Крене да уђе у варош, ал има шта виђет: заколили га миши како ће га изјест. Видећи себе у опасност, врати се к лађи, узме мачка и пусти међу мише. Миши се сад препану

*) Тако му је име било.

и стаћу молити Мустафу, да се помире. „Хоћу, рече им он, ал само ако ми можете на Чифутина узет прстен. Друкче ве нећу на мир оставити.

Миши се сад окупе и почну се договарат могу ли то извршит или не. „Можемо, рече им један стари миш, само се изберите неколицина и дођите за мнош.“

Ноћ је била кад су миши стигли пред кућу Чифутина. Стари миш сад рече Мустафи, да он пође својој кући и да се не мисли: „прстен ће ти бит“ затим уљеше са осталом дружином у кућу. Миши су свуд тумарали не били гдје прстен нашли, па видећи на није нигдје спремљен, већ да је при Чифуту, здоговоре се да уђу у његову собу.

„Станте ви овђе, рече им стари миш, а ја ћу ућ у собу, но добро пазите кад вам дам прстен да одма утечете и однесете, јер знате и сами у каквој смо опасности од оне звјери; а што се мене тиче, ја за свој живот не марим, само да спасем своју дјецу.“ Пошто стари миш ово изрече, уђе у собу гдје нађе Чифутина гдје спава. Он сад стане свукуда преметати, па, видећи да га ниђе не може наћи, нешто му дође на памет, те се пришуња чифутовој постељи, кад ал има што виђет: прстен завучен Чифутину у нос.

По срећи миш је био мудар, досјетљив, те Чифутину ућера реп у нос и почне га гледати. Чифут је био тугљив, па кихне, а прстен избаци изван; миш то опази, шчепа прстен и утече здраво и весело са својом дружином.

Кад су дошли пред Мустафу и кад су му предали прстен, он им се закуне, да им никад више неће ону звјер пуштат међу њима.

Чифутин опет остане без ништа, а младић опет постане богат. Чифутин није могао с миром да сједи, те ће једног дана узет једну лијепу лађу, учини се ко возар, и дође пред двор Мустафин па викне: „Ко ће да се вози у мојој лађи.“ То чује Мерима и пође са Чифутином по мору. Чифут је возио све даље, док су дошли на један мост, крај којег је била једна кућа; кад је Чифут пристануо, из куће изађу три Арапа, узму Мериму, а Чифутина истјерају.

Мустафа је дуго чекао Мериму, па видећи да никако је нема, узме добра коња и оружје, узме три товара блага, па пође по свијету да тражи Мериму.

Идући путем, сретe једног сиромаша, назове му: помоз Бог и упита га: гдје иде.

„А што ме питаш, одврати му сиромаш, ја сам сиромаш, па идем од града до града да испросим кору хљеба.“

„Знаш ли каквог заната?“ упита га Мустафа.

„Знам да роним у води за пет дана без престана.“

„Па хоћеш ли доћ са мнош по свијету?“

„Хоћу.“

Они сад пођу, па идући даље срету још једнога сиромаша, који је могао на пет дана даљине све чут, ко што збори. Кад они то дознаду, узму и њега са собом, па идући даље сусрету једног са дугим ножем за појасом.

„Што ће ти та нож?“ упита га Мустафа.

„Кад имам кога свога у туђи свијет, па кад ми је мило да знам јели жив, ја забодем нож у земљу; ако изађе крвав, умро је, не изађе ли жив је.“

Мустафа узме и њега, па пођу по свијету.

Идући тако, дођу на један мост (на исти мост гдје су Арапи Мериму отели од Чифута) на којему нађу једну жену. Пошто јој назову Бога, шћену да иду даље, али жена, која је ту била, заустави их и рече: „Станте, немојте напријед, Арапи ће вас погубит.“ Мустафа није зато мислио да крене да иде, и таман да сумине кућу, спази га један од Арапа, стрчи даље и побије се са Мустафом; но Мустафа га убије. То опазе други два Арапа, потрче на Мустафу, но Мустафа и њих убије, затим се врати у њихову кућу да се одмори.

Док су сјеђели, дође жена са моста, па видећи да су сви три Арапа погубљени, упита Мустафу: ко је и оклен је. Мустафа јој право каже и они се упознадоше. То је била Мерима.

„Знаш што је — рече Мустафа Мерими, ову кућу оставићемо овим сиромасима, а ми ћемо поћ у друго царство, јер ја имам доста блага, пак ћемо тамо лијепо живјет. Не бих то чинио, али се највише бојим Чифутима.“

Мерима га је послушала, и они пођу у друго царство у једну планину, гдје направе дворе и почну живјет по својој дефи.

Једнога дана идући цар у лов, прође покрај Мустафине куће и спази Мериму, на коју се учини врло ашик, па видећи да је не може избавит, врати се сјетан кући. „Шта ћу да чиним“ говорио је цар у себе. Најпосље досјети се да пушти телала по цијелом царству да виче: Може ли ко да уграби Мериму од Мустафе. Ако могне цар ће га ставити до себе.“

Телал је дуго викао, но нико се не нађе. То дочекује Чифутин те право пред царем. „Ја ћу је набавит,“ рече му Чифутин, и пође у сиромашке хаљине у планину.

Кад је Чифут дошао кући, Мустафа није био код куће Чифут ко Чифут опколи Мериму да му каже: у што стоји Мустафино јунаштво. Мерима му није знала казат, но видећи да Чифутин неће се лако открит, обећа да ће му другог дана казат.

Жалосна Мерима није се домислила превари, те ће једне ноћи запитат Мустафу: у што му стоји његово јунаштво. Мустафа се испрва то чудило зашто га Мерима пита, па не мислећи на какво зло, каже јој да његово јунаштво стоји његовом коњу под седло.

Сјутри дан ево ти Чифутина. Мерима му право каже, а Чифутин — тобож чудећи се — замоли је да иду и да виде каква је то ствар. Кад су дошли до коња, стану преметати, и нађу испод седла сребрну амајлију. Чифутин амајлију узме, и стане бјежати а Мерима га ћерати. Кад су дошли на бријег од мора, он уђе у лађу, али га Мерима ни ту не шћене оставити већ и она уђе у лађи не били му амајлију узела; но њему је сад још боље за руком пошло, отисне лађу, одведе Мериму цару.

Кад је Чифутин узео амајлију Мустафину, Мустафа и његов коњ одма су умрли; то дознаде Мустафин слуга, којег је оставио у кући крај моста. Он је свагда држао нож у земљу, па једног дана вадећи га, види нож крвав, те ће дружини: „Наш је Мустафа умро, но да га потражимо.“ Станте, рече му други који може на пет дана даљине чут, ја ћу да слушам говор по свијету, затим се сагне к земљи и чује у цара говор како је умро Мустафа, како су Мустафину амајлију бацили у море. Разумијући то, он каже своме другу, који зна ронит у води и ови пође, урони у море и нађе Мустафину амајлију, са којом су се рибе играле, па је однесе

дружици, а они сви пођу у планину, нађу Мустафу мртва, објесе му амај-лију и Мустафа оживи ко што је пријед био.

Мустафа се сад мислио како да се освети цару, те ће се обући у сиромашне хаљине и пође у царев двор да служи, гдје се упознаде са једном слушкињом, која је носила свакојег јутра кафу цару и царици. Једнога јутра умоли Мустафа служавку да стави његов прстен у царичину кафу. Ова то учини. Кад је царица испила кафу, у дну спази прстен, којег је одма познала. Она сад нареди слушкињи да се још по једном донесе кафа. Слушкиња донесе по други пут кафу, ал царица опет спази у дну њен прстен, којег јој је Мустафа дао. Она се сјетила да је Мустафа у животу, и да је у њеном двору те ће једног дана — кад је цар у лов био — дозвати Мустафу.

„Знаш што је, рече му Мерима, ми одавде утећ не можемо.“

„Па што бисмо?“ упитаће је Мустафа.

„Ласно, ја ћу тебе сакрит под постељом, па, кад цар дође да спава, ми ћемо га убит и бацит у море, и тако ћеш ти остат за цара.“

Сјутри дан Мустафа је био цар. Другог дана његова је мати била код њега, а трећег дана Чифутин је био објешен. Тешко томе ко зло чини.

Приближежио: Алија Алијусуфовић.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ И РАЗНЕ РИЈЕЧИ.

Тежак, -шка, о. — Као олово.

Трошати. — Као да му је од оца остало (— новац).

Туп. — Као клисура.

Вушати. — Као заливен. У Вука са додатком „оловом заливен.“

Уживати. — Као пас на свадби. У Даничића и капет. „на пиру“ мјес. „на свадби.“ Тако у капет за *постити* и за *весео*, а у Даничића за *постити* и за *веселити се*.

Првениши се. — Као разбојнику очи.

Црк, а, о. — 1. Као Арап. 2. Као ђаво. У Кап. и Дан „као враг.“

Чисш, а, о. — Као да је прасицу сисао.

Чуваши се. — (од шта или чега) Као да је цукара. Каже се човјеку који се чува да неби окиснуо.

Шуњати се. — Као лупеж из куће

Шунаљ, иља, е. — Као трска.

Приближежио: Јован Секуловић.

СРПСКЕ НАРОДНЕ МОЛИТВЕ.

Скупио у Бијелом Пољу код Мостара **Стеван Шаниковић**, свештеник.

I.

Богородице често читана, ни од пута путенија, ни од крви првене, већ од мира Божијег. На теби су врата од Божјег дара, на њим' сједи Ристос-Господ, проговара: Свети Петре и Павле сиђите с' неба на земљу, па ми нађ'те оног чо'ека, који би ову молитву ишчукао. Бог ту дао у

пстак пет-трак, у суботу три-трак, у неђељу девет трак. Бог му дао на умрли дан — лијепи рај. — Амин. —

II.

Богородице милосна огриј ме сунцем, окади ме тамјаном, причести ме причести, очисти ме Ристовом гранчицом. Дај ми Боже лијепи рај на умрли дан. — Амин. =

III.

Света Неђељице помоћнице ни од крви, ни од кости, већ од светога Духа и од амина. Колики су гроби моји, још су већи гријеси моји. Не могах исказат' калуђеру књижевнику, нити попу-духовнику, могу Богу истиноме. Бог истине пушћа искру, моје срце очисти, душу спасе. — Амин.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Черногорская исторія передъ судомъ архимандрита Илариона Руварца (по поводу его сочиненія „Montenegrina.“ — прилошци историји Црне Горе) Писац ове брошуре је познати руски научењак Павле Аполонски Ровински, који је дугогодишњим пребивањем у Црној Гори свестрано проучио и проникао у духу Црногорца, изучио његов живот и историју у свој подробности, те, последице оне крајње тенденциозне расправе гласитога критичара Руварца „Montenegrina,“ исгодобно кад оно и др. Томановић скиде личину субјективности Руварчеве, и Ровински диже свој глас у хајтар историјске истине, написавши у „Журналу Министарства народне Просвјете“ у Русији подужу расправу, коју доцније ошгампа у засебну књигу под горњим насловом, а потписом „Р—цъ.“

Брошура се дијели на три дијела, три главна животна тезиса Руварчева. У првом дјелу расвјетљује се: је ли Црна Гора за владе владика била независна и да ли су оне њом независно владале; у другом о Владици Данилу Петровић Његошу, династији и осталим владикама из ње, а у трећем о истребљењу потурчењака. Писац се диаментрално разилази са мњењем гна Руварца, наилази на више мјеста наивност и недозвољену дрскост, гдје би требало да влада достојанство науке. —

Македонскій вопросъ на почвѣ его исторіи, этнографіи и политики. *Јованъ П. Рогановичъ.* Казанъ, типолитографія В. М. Ключникова 1900.

По натпису књиге изгледа, да се автор искључиво бави анализом македонског питања, дочим ће читалац ту наићи и на крупнија питања читаве Јевропе. У сваком случају ипак је македонско питање средсреда, око којег се групишу споредна питања. Ту се сретамо и с источним питањем од 1683 год. до наших дана, па с Црном Гором и њеним давним историјским значајем, веза њена са Старом Србијом и ехо руске политике, као и одношаји према Турској и т. д. и т. д. овдје је автор уплео и неке своје личне црте, које би могле изостати, као и све оно, што нема научне ври-

једности, нити уопште икакве важности, као на пр. црногорска емиграција и њена задаћа. У сваком случају из књиге провирује богата ерудиција пишчећа и веома родољубиве мисли, што је достојно сваке похвале. Књига износи 5 табака већег размјера, цијена?

Прелом, роман из наших дана, написао Милан Недељковић. Књига износи до 14 табака, а цијена јој је 1:30 круна. Садржина из живота Срба Војвођана. Овај роман био је почео излазити прошле године у „Нади“ сарајевској, одакле је откупила књижара Пахер и Кисића у Мостару.

Критическија статљи и замѣтки о Пушкинѣ, Н. И. Черняева, Харковѣ, 1900. Ц. 1 р. 50.

Овдје је писац расвијетлио читави низ састава великог руског пјесника, изузев „*Каштанску кѣрку*“ и „*Пророка*“, којима је специјалне књиге посветио. Уопште г. Черњајев је стекао лијеп глас, као талишан критик пушкинове музе.

Српска Књижевна Задруга приредила је за девет коло ова издања: 1) трећу, завршну сверку „*Житије Г. Зелића*“, под уредништвом П. П. Ђорђевића; 2) „*Пјесме Бура Јакшића*“, с предговором о животу и раду пјесникову од пок. Светислава Вуловића; 3) „*Милан Наранџић*“ од Ј. Игњатовића, под уредништвом Момчила Иванића; 4) „*Причања Вука Дојчевића*“ од Ст. М. Љубише; 5) „*Порушени идеали*“ — роман Свет. Ранковића, 6) „*Ивенхо,е*“ роман Валтар Скота, у пријеводу Ч. Петровића и 7) „*Планина*“ од Е. Реклија, у пријеводу Ђ. Милијашевића.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
П И С М О У Р Е Д Н И Ш Т В У.
CRNE GORE / С Р П С К А
С Р П С К А А К А Д Е М И Ј А

Привремени секретар српске краљевске Академије П. Ђорђевић јавља нам шљедеће:

Српска Краљевска Академија спрема издање свих старих *српских натписа* (са цркава и других зграда, са икона и прквених утвари и са старих гробова) и *записа* (по рукописним и старим штампаним књигама) па моли сву господу, која би таквих натписа и записа имала преписаних, или била у мјестима гдје им се записи налазе, да их пошљу Академији до *половине Августа ове године*. Да би ово издање било што тачније, Академија моли господу која би записе слала, да их не преписују, већ *прерцртавају* са свима скраћеницама, па ће се у Академији читати. Академији би добро дошли тачни преписи и оних натписа и записа, који су већ објављени, али од невјештих читача, те зато нетачно прочитани и штампани.

ИЗ НАШЕГ ПОЗОРИШТА.

Друштво гна Др. Крسمановића течајем ове љетне сезоне давало је неколико одабранијех комада на нашој позорници, између којих су највећег утиска на публику учињели „*Велики Галеото*“ и сасвим нов комад „*Како се ко роди*.“ Друштво је отпутовало за неко вријеме по унутрашњости земље. Сретан му пут и весео повратак међу нама!

Јован Сундечић

Зар баш сада, када се на таласима злокобне борбе братске роје усколебане страсти, да се „на вјеки“ затвориш, гробе црни? Зар тако немилосрдно оштром косом немилу смрт да нам отргне врућег поборника српске мисли, великог Србина-Словенина, који у току читавог свог вијека, тврд као оне суре литице ловћенске, што му се виш' гроба уздижу, — поносно стојаше на бранику високе идеје: буђена духа и јединства народњег? Зар тако узор свећеник, паћеник-пјесник изњурен клону под притиском тешких странацких вапаја и усклика, а да, по урођеној склности, не стане на стражи тешке учитељске дужности — пером и дјелом у рат с узвиком:

Ево јесам сваком
Славјанину брат;
Ко ми с њиме рати —
Води са мном рат...

И заиста прота Јован Сундечић би и оста до пошљедњег куцња срца свог духом и тијелом Србин, пером и дјелом гвозден карактер и прави апостол Србо-хрватске слоге у чији успјех без очајања гледаше. Историја је задатак, да покаже свијетле слике светог рада на пољу свесрпске и словенске мисли овог ријетког мужа, а ми, његови потомци, дужни смо прихватити за углед: његову богату љубав к роду свом, његову искреност, отвореност, објективност и савјесност на свагда гајећи у души дубоко признање пред оним, чијој великој сјени у нашој Српској Боки шаљемо испод Ловћена захвални клик:

Слава проти пјеснику — Јовану Сундечићу!